

LISA SEE

OSTROV

MORSKÝCH

ŽIEN

OSTROV
MORSKÝCH
ŽIEN

LISA SEE

OSTROV
MORSKÝCH
ŽIEN

Z angličtiny preložila
KATARÍNA KAROVIČOVÁ

slovar

Copyright © 2019 by Lisa See
Translation rights arranged by the Sandra Dijkstra Literary Agency.
All rights reserved.
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2023
Translation © Katarína Karovičová 2023
Cover photograph © National Archives of Korea – Ministry of Interior Korea
Cover art/underwater illustrations © Getty Images/Ievgeniia Lytvynovych
Jacket design by Olga Grlic and Jaya Miceli

ISBN 978-80-556-5445-4

Tento projekt podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Poznámka autorky

Hoci časť príbehu sa odohráva v časoch, keď bol štandardom romanizácie McCune-Reischauerov systém, používam revidovanú romanizáciu kórejčiny, ktorá bola zavedená v roku 2000. Všetky osobné mená sú v hovorovej forme. Tam, kde sa dá, používam čedžuské výrazy. Na pevnine *halmeoni* znamená „stará mama“. Na Čedžu ako primerané vyjadrenie úcty ženám pre ich silu, nezávislosť a vytrvalosť znamená *halmang* „stará mama“, ale aj „bohyňa“. Podľa tradície by malo byť pomenovanie *halmang* za menom, ale aby som sa vyhla nedorozumeniu, uvádzam ho pred ním: Solmunde *halmang* je teda *halmang* Solmunde, čiže stará mama Solmunde.

2008: 1. deň

Na pláži sedí starena s vankúšikom pripevneným pod zadkom a triedi riasy vyplavené na breh. Je zvyknutá tráviť čas vo vode, ale aj na pevnine si ostražito všíma svoje okolie. Čedžu je jej domov, ostrov preslávený trojakou hojnosťou: vetrom, kameňmi a ženami. Dnes však ten najvrtošivejší zo všetkých troch, vietor, pofukuje iba ako jemný vánok. Na oblohe niet ani mráčika. Slnko jej cez klobúk a odev zohrieva hlavu, šiju a chrbát. Aké upokojujúce! Jej obydlie tróni na kamenistom brehu nad morom. Nevyzerá ktovieako – iba dve malé stavby z miestneho kameňa, ale tá poloha...! Deti a vnúčatá navrhli, aby im dovolila prestavať domčeky na reštauráciu a bar. „Budeš bohatá, starká. Už nikdy nebudeš musieť pracovať.“ Jedna zo susediek vyhovelá mladšej generácii a z jej domova je teraz penzión a talianska reštaurácia. Na Jong-sukinej pláži. V jej rodnej dedine. Nikdy nedovolí, aby sa niečo také stalo s jej domom. „Vo všetkých vreckách v Kórei nie je toľko peňazí, aby ma prinútili odísť,“ vyhlásila neraz Jong-suk. Ako by aj mohla? Jej dom je hniezdo, v ktorom ukrýva radosť, smiech, smútok a žiaľ svojho života.

Nepracuje na pláži sama. Aj ďalšie ženy približne v jej veku – osemdesiatničky a deväťdesiatničky – preberajú riasy vyplavené na piesok. Čo sa dá predať, ukladajú do malých vrecúšok, zvyšok tam nechávajú. Hore na chodníčku, čo oddeľuje zátoku od cesty, mladé páriky – asi na svadobnej ceste – kráčajú ruka v ruke, hlava pri hlave, občas sa dokonca bozkávajú všetkým na očiach, za denného svetla. Všimne si rodinku turistov, zjavne z pevniny. Otec a deti v bodkovaných tričkách a svetlozelených krátkych nohaviciach sú veľmi nápadní. Aj žena má rovnaké bodkované tričko, ale ináč si

chráni každý centimeter tela pred slnkom – vzala si dlhé nohavice, má dlhé rukávy, rukavice, klobúk a látkové rúško. Deti z dediny preliezajú skaly roztrúsené na pláži a v mori. Čoskoro sa už hrajú na plytčine, smejú sa a podpichujú navzájom, kto sa prvý potopí k najhlbšiemu kameňu, kto nájde kúsok morom obrúseného skla alebo ježovku, ak bude mať šťastie a nejakú spozoruje. V duchu sa usmeje. Ako odlišne sa bude odvíjať život tejto mládeže...

Všimne si aj ďalších ľudí – niektorí sa ani nepokúšajú potláčať zvedavosť –, čo na ňu zízajú, kým neprenesú pohľad na iné stareny na pobreží. Ktorá starká vyzerá najmilšie? Najprístupnejšie? Títo ľudia si neuvedomujú, že Jong-suk a jej priateľky hodnotia zasa ich. Sú to vedci, novinári, dokumentaristi? Zaplatia im? Budú vôbec vedieť, kto sú *henjo* – ženy mora? Budú si ju chcieť odfotohovať. Strčia jej pred tvár mikrofón a budú jej klásť rovnaké otrepané otázky: „Pokladáte sa za starú mamu mora, alebo skôr za morskú pannu?“ „Vláda označila *henjo* za poklad kultúrneho dedičstva, čosi vymierajúce, čo treba uchovať, aj keď iba v pamäti národa. Aké to je, byť medzi poslednými z posledných?“ Ak sú to vedci, budú sa chcieť zhovárať o čedžuskej matrifokálnej kultúre a začnú vysvetlovať: „Nie je to matriarchát. Je to skôr spoločnosť zameraná na ženy.“ Potom začnú sondovať: „Naozaj ste boli hlavou domácnosti? Dávali ste manželovi vreckové?“ Často jej nejaká mladá žena položí otázku, ktorú Jong-suk počúvala celý život: „Je lepšie byť mužom, alebo ženou?“ Na čokoľvek sa pýtajú, vždy odpovie to isté: „Bola som najlepšia *henjo*!“ Najradšej to zakončí takto. Keď však návštevník nalieha, Jong-suk nevrlo odsekne: „Keď sa chcete o mne niečo dozvedieť, choďte do Múzea *henjo*. Uvidíte tam moju fotografiu. Môžete si pozrieť video, čo o mne nakrútili!“ Ak sa napriek tomu nemajú na odchod, je ešte ráznejšia. „Dajte mi pokoj! Mám robotu!“

Odpoveď väčšinou závisí od jej momentálneho fyzického rozpoloženia. Dnes jasne svieti slnko, voda sa ligoce a ona cíti v kostiach – hoci iba sedí na brehu – nadnášanie mora, príliv, čo jej masíruje boľavé svaly, chlad, čo ju obopne a stlmí pálenie v kĺboch, a tak dovolí, aby si ju fotografovali, dokonca si vyhrnie okraj klobúka, aby jej jeden mladík „videl lepšie do tváre“. Sleduje, ako

nevyhnutne mieri k nepríjemnej téme, až kým konečne nepadne otázka: „Trpela vaša rodina počas Incidentu 43?“

Aigo, pravdaže trpeli. Pravdaže, ako ináč. Pravdaže. „Na ostrove Čedžu trpeli všetci,“ odvetí. Nič viac však o tom neprezradí. Nikdy. Radšej mu povie, že toto je najšťastnejšie obdobie jej života. A to je pravda. Dosiaľ pracuje, ale má aj čas navštevovať priateľky a cestovať. Môže sa dívať na svoje pravnučky a hovoriť si: *Táto je najkrajšia. Táto najbystrejšia.* Alebo: *Táto by sa mala radšej výhodne vydať.* Vnúcatá a pravnúcatá sú jej najväčšou radostou. Prečo takto nerozmýšľala, keď bola mladšia? Vtedy jej ani len nenapadlo, ako sa jej zmení život. Súčasnosť by si nedokázala predstaviť ani vo sne.

Mládenec sa vzdiali. Pokúša sa nadpriasť rozhovor s ďalšou ženou, s Ku-džou Kangovou, tá pracuje asi desať metrov vľavo od Jong-suk. Večne mrzutá Ku-dža ani nezdvihne zrak. Mládenec domfza do Ku-džinej mladšej sestry Ku-sun, tá ho však okrične: „Zmiznite!“ Jong-suk si súhlasne odfrkne.

Keď má vrecúško plné, tackavo vstane, odsuchce sa k väčším vreciam a vysype ho do nich. Len čo je vrecúško prázdne, odkrivká na miesto na pláži, kde ešte nik riasy nezbieral. Sadne si a napraví si pod zadkom vankúšik. Ruky, zhrubnuté od roboty a rozryté hlbokými vráskami po rokoch strávených na slnku, má stále šikovní. Zvuky mora... hladkanie teplého vzduchu... vedomie, že je pod ochranou tisícok bohýň, ktoré žijú na tomto ostrove... Dokonca ani šťavnaté nadávky Ku-sun jej nepokazia náladu.

Potom Jong-suk kútikom oka zazrie ďalšiu rodinku. Nie sú oblečení rovnako a nevyzerajú rovnako. Manžel je beloch, žena Kórejkanka a deti – malý chlapec a dospievajúce dievča – miešanci. Jong-suk si nemôže pomôcť, ale pohľad na deti pol na pol jej nie je príjemný. Chlapec má krátke nohavice, tričko s nejakým superhrdinom a masívne tenisky. Dievča, takisto v krátkych nohaviciach, ktoré ledva zakryjú, čo by mali zakryvať, v ušiach slúchadlá, drôty sa jej vinú po sotva viditeľných náznakoch prs. Jong-suk usúdi, že sú to Američania, a obozretne sleduje, ako sa približujú.

„Ste Jong-suk Kimová?“ spýta sa pekná bledá žena. Keď Jong-suk takmer nebadateľne prikývne, žena pokračuje: „Volám sa Či-jong, ale všetci mi hovoria Janet.“

Jong-suk skúsi vysloviť jej meno. „Janet.“

„Toto je môj manžel Jim a moje deti Clara a Scott. Myslím, že ste poznali moju starú mamu,“ povie Janet. Ako to vlastne rozpráva? Nie je to kórejčina, ale ani čedžuské nárečie. „Volala sa Mi-dža. Jej rodové meno bolo Han...“

„Takú osobu nepoznám.“

Žena sa trochu zamračí, nad koreňom nosa sa jej prehĺbi drobná vráska. „Ale obidve ste predsa žili v tejto dedine!“

„Žijem tu, ale neviem, koho máte na mysli.“ Jong-suk odvetí ešte ostrejším tónom a Ku-sun a obe sestry Kangové na ňu pozerú. *Všetko v poriadku?*

Ale Američanka sa nedá odbiť. „Ukážem vám jej fotografiu.“

Prehádza sa v taške, vytiahne hneď obálku, prehrabáva sa v nej, až kým nenájde, čo hľadá. Vystrie ruku a ukáže Jong-suk čierno-bielu fotografiu. Je na nej dievča v starodávnom bielom kúpacom odeve. Jej bradavky pripomínajú oči chobotnice vyzerajúcej z bezpečia jaskyne. Vlasy má schované pod bielou šatkou. Má okrúhlu tvár, štíhle svalnaté ruky, pevné nohy a široký bezstarostný úsmev.

„Lutujem,“ povie Jong-suk. „Nepoznám ju.“

„Mám aj ďalšie fotografie,“ nevzdáva sa žena.

Zatiaľ čo Janet opäť siahne do obálky a prehrabáva sa v ďalších fotografiách, Jong-suk sa usmeje na belocha. „Nemáte telefón?“ spýta sa ho po anglicky. Uvedomí si, že to musí znieť oveľa horšie ako kórejčina jeho ženy, a tak si priloží k uchu imaginárny telefón. Túto taktiku použila už mnohokrát, aby sa zbavila dotieravých votrelcov. Ak je to mladá žena, povie napríklad: „Skôr než vám odpoviem na otázky, musím sa pohovárať s vnukom.“ Ak je to muž – v hocijakom veku – spýta sa: „Ste ženatý? Mám chutnú praneter, študuje na vysokej škole. Poviem jej, aby prišla, môžete sa zoznámiť.“ Je prekvapujúce, koľko ľudí na to skočí. Aj teraz si tento cudzinec tľapká po vreckách a hľadá mobil. Usmeje sa. Má žiarivo biele, veľmi pravidelné zuby ako žralok. Ale dievča vytiahne mobil skôr. Je to jeden z tých nových iPhonev, presne taký Jong-suk kúpila tento rok na narodeniny právničatám.

Clara si ani nevyberie slúchadlá z uší a vyzve ju: „Povedzte mi číslo.“ Zvuk jej hlasu Jong-suk ešte väčšmi podráždi. Dievča

hovorí čedžuským nárečím. Nie dokonale, ale obstojne, z jej spôsobu reči naskočia Jong-suk na rukách zimomriavky.

Odcituje číslo a Clara ho vytuká na mobile. Potom si vytiahne z uší slúchadlá a podá ho Jong-suk, ktorá sa zrazu cíti zvláštno ochromená. Z náhleho popudu – musel to byť popud, či nie? – sa dievča predkloní a priloží mobil Jong-suk k uchu. Jej dotyk... ako láva... Spod trička dievčaťu vyklzne krížik na zlatej retiazke a hojdá sa Jong-suk pred očami. Všimne si, že aj jej matka Janet má krížik.

Štyria cudzinci na ňu hľadajú s očakávaním. Myslia si, že im pomôže. Rýchlo hovorí do telefónu. Janet sa opäť zachmúri, pokúša sa pochopiť slová, ale Jong-suk hovorí čistou čedžuštinou, ktorá sa od spisovnej kórejštiny líši ako francúzština od japončiny, aspoň tak jej to povedali. Keď dotelefonuje, Clara si zastrčí mobil do zadného vrecka a v rozpakoch sa díva na matku, ktorá vyťahuje ďalšie fotografie.

„Tu je môj otec zamlada,“ povie Janet a vopchá Jong-suk pod nos rozmazanú snímku. „Nepamätáte sa naňho? Tu je ďalšia fotka mojej starej mamy. Z jej svadby. Dievča vedľa nej ste vraj vy. Mohli by ste nám venovať niekoľko minút, prosím?“

Ale Jong-suk už opäť preberá riasy, len občas vrhne pohľad na fotky, aby nevyzerala nezdvorilo, jej tvár však neprezrádza nič z toho, čo cíti.

O niekoľko minút dohrkoce na pláž motorka s príviesným vozíkom. Keď sa k nej priblíži, Jong-suk sa snaží postaviť. Cudzinec ju chytí za lakeť, aby jej pomohol udržať rovnováhu. Už dávno sa jej nedotkol nikto taký biely, inštinktívne sa odtiahne.

„Chce vám len pomôcť,“ ozve sa Clara svojím detským čedžuským nárečím.

Jong-suk sa díva, ako sa cudzinci snažia pomôcť jej vnukovi povykladať vrecia s riasami na vozík. Keď je všetko bezpečne uložené, nasadne za vnuka na motorku a objíme ho okolo drieku. Potom doňho štuchne opakom ruky. „Štartuj!“ Len čo sa dostanú z pláže a dohrkocú na cestu, povie mu tichším hlasom: „Povoz ma chvíľu po okolí. Nechcem, aby videli, kde bývam.“

I. ČASŤ

Priateľstvo

1938

Prehĺtanie vodného dychu

apríl 1938

Prvý deň mojej práce v mori sa začal niekoľko hodín pred východom slnka, keď spali ešte aj vrany. Obliekla som sa a v tme som sa vybrala na latrínu. Vyšla som po rebríku na kamennú rímsu a čupla si nad dieru v nej. Pod ňou sa už zhrkli naše prasatá a dychtivo fučali. V kúte bola opretá o múr veľká palica, keby sa niektoré v prílišnej horlivosti pokúsilo vyskočiť nahor. Včera som musela jedno z celej sily ovaliť. Zrejme si to zapamätali, pretože dnes ráno čakali, kým dokončím potrebu, výkaly spadnú dolu a pobijú sa o ne. Vrátila som sa do domu, uviazala si na chrbát bračeka bábätko a vyšla som von nabrať vodu z obecnej studne. Musela som sa otočiť trikrát s kameninovými džbánmi, aby sme ráno mali dosť vody pre celú rodinu. Potom som nazbierala suchý trus, čo sme používali na vykurovanie a varenie. Aj to bolo treba urobiť zavčas rána, aby som predbehla ostatné ženy a dievčatá z dediny. Keď som si splnila všetky povinnosti, vrátila som sa s bračekom domov.

Tri generácie našej rodiny žili za jedným múrom. Matka, otec a my deti vo veľkom dome a stará mama v domčeku na opačnom konci dvora. Obidva domy boli z kameňa a mali trstinovú strechu zaťažенú kameňmi, aby ju ostrovňý vietor neodfúkol. Vo veľkom dome boli tri izby: kuchyňa, hlavná miestnosť a osobitná izba pre ženy, používaná vo svadobnú noc a po pôrode. V hlavnej miestnosti blikotali a prskali olejové lampy. Matrace, na ktorých sme spali, medzitým zložili a opreli o stenu.

Stará mama už vstala a bola oblečená, pila teplú vodu. Na hlavu si uviazala šatku. Tvár aj ruky gaštanovej farby mala kostnaté. Môj prvý a druhý brat, dvanásť- a desaťročný, sedeli na dlážke so

skríženými nohami a dotýkali sa pritom kolenami. Môj tretí, sedemročný brat, sediaci oproti nim, sa mrvil a ošival, ako to robia sedemroční chlapci. Malá sestra, o šesť rokov mladšia ako ja, pomáhala matke zbaliť tri koše. Matka mala na tvári sústredený výraz, opakovane kontrolovala, či nič nezabudla, zatiaľ čo sestra sa usilovala ukázať, že už teraz sa učí byť dobrou *henjo*.

Otec rozlieval naberačkou do pripravených misiek riedku pševnúv polievku. Po starej mame zdedil úzku tvár. Dlhé, štíhle ruky mal mäkké, oči hlboké a vrúcne, nohy so stvrdnutými подоšvami zväčša bosé. Nasadil si obľúbenú čiapku zo psej srsti, stiahol si ju až na uši a obliekol si niekoľko vrstiev šatstva, čo mu pomáhalo zamaskovať, akú obeť prináša, aby mali jeho deti viac jedla. Matka, ktorá nikdy nestrácala čas, si prisadla k nám na dlážku a pri raňajkách dojčila najmladšieho brata. Len čo dojedla a nakrmila brata, podala ho otcovi. Tak ako všetci manželia *henjo* aj on strávi zvyšok dňa pod stromom na hlavnom námestí v Hade s ostatnými otcami. Všetci spolu sa budú starať o bábätká a malé deti. Keď sa matka uistila, že štvrtý brat spokojne odpočíva v otcovom náručí, naznačila mi, aby som sa poponáhľala. Roztriasla som sa od nervozity. Dúfala som, že dnes sa ukážem v dobrom svetle.

Obloha práve začínala ružovieť, keď som s matkou a so starou mamou vyšla z domu. Teraz už bolo svetlo, videla som, ako mi z úst vychádza dych a rozplýva sa v studenom vzduchu. Stará mama sa pohybovala pomaly, ale z každého matkinho kroku a pohybu vyžarovala výkonnosť. Mala silné ruky aj nohy. Na chrbte niesla kôš a pomohla mi upevniť popruhy na mojom. Je to tu, idem do práce, budem pomáhať živiť rodinu a starať sa o ňu, stanem sa súčasťou dlhej tradície *henjo*. Odrazu som sa cítila ako žena.

Matka zdvihla tretí kôš, držala ho pred sebou a spolu sme vyšli z otvoru v kamennom múre, ktorý chránil náš skromný majetok pred zvedavými pohľadmi a neúprosným vetrom. Vyšli sme na *olle* – jednu zo stoviek cestičiek chránených kamennými múrikmi, čo sa kľukatili medzi domami a križovali celý ostrov. Dávali sme si pozor pred japonskými vojakmi. Kóreu už dvadsaťosem rokov okupovalo Japonsko. Nenávideli sme Japoncov a oni nenávideli nás. Boli krutí. Kradli jedlo. Vo vnútrozemí aj dobytok. Brali, čo

videli, a nemalo to konca. Zabili rodičov starej mamy a ona ich nazývala *čokpari* – paznechti. Matka mi hovorievala, že keby som sa ocitla niekde sama a uvidela kolonizátorov, či už civilistov alebo vojakov, mám ujsť a schovať sa, pretože už zničili život mnohým dievčatám na ostrove.

Zabočili sme za roh a vyšli na dlhú rovnú cestu. Pred nami v dialke moja kamarátka Mi-dža poskakovala z nohy na nohu, jednak aby sa zohriala, jednak od vzrušenia. Mala dokonalú pleť a na lícach sa jej ligotalo ranné svetlo. Vyrástla som v hadoskej štvrti Guldong a Mi-dža vo štvrti Sutdong a vždy sme sa stretávali na tomto mieste. Ešte skôr než sme prišli k Mi-dži, hlboko sa poklonila mojej matke, aby dala najavo svoju vďačnosť a pokoru. Matka sa uklonila v drieku na znamenie, že vzala na vedomie jej prejav úcty. Potom Mi-dži bez slova pripevnila na chrbát tretí kôš.

„Naučili ste sa spolu plávať,“ povedala matka. „Dívali ste sa a učili sa od nás. Ty, Mi-dža, si pracovala mimoriadne usilovne.“

Nevadilo mi, že matka pochválila Mi-džu. Zaslúžila si to.

„Nikdy vám nebudem môcť dosť poďakovať.“ Mi-dža mala hlas jemný ako okvetné lístky. „Správate sa ku mne ako matka a vždy vám budem vďačná.“

„Si ako moja dcéra,“ odvetila matka. „Dnes sa skončila práca *halmang* Samsung. Bohyňa, ktorá dozerá na tehotenstvo, pôrod a výchovu dieťaťa do jeho pätnástich rokov, splnila svoje povinnosti. Mnohé dievčatá majú priateľky, ale vy dve ste si bližšie ako priateľky. Ste ako sestry a očakávam, že dnes aj každý ďalší deň vašich životov sa postaráte jedna o druhú, akoby ste boli jednej krvi.“

Bolo to požehnanie, ale zároveň aj varovanie.

Mi-dža prvá vyjadrila nahlas obavy. „Pochopila som, že skôr ako sa ponorím do vĺn, musím prehltnúť vodný vzduch. Musím v sebe zadržať toľko vzduchu, koľko sa len dá. Ale čo ak nebudem vedieť, kedy mám vyplávať nahor? Čo ak nezvládnem dobre *sumpisorí*?“

Prehĺtanie vodného dychu je technika, ktorú používajú všetky *henjo*, aby si udržali v pľúcach dosť vzduchu, ktorý im vydrží na celý ponor. *Sumpisorí* je zvláštny zvuk – čosi ako hvizd alebo piskot delfína. Vydáva ho každá *henjo*, keď sa vynorí na hladinu, vypustí vzduch zadržovaný v pľúcach a zhlboka sa nadýchne.